

А. І. Вегеш,

*канд. філол. наук, доц.,
Ужгородський національний університет,
доцент кафедри української мови*

РОЛЬ КОЛЬОРУ В РОМАНІ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ІНТЕРНАТ»

Стаття присвячена вивченню ролі кольору як складника поетичного стилю Сергія Жадана у романі «Інтернат». Досліджено особливості та функційне навантаження барволексем, що нерозривно пов'язані з сюжетом твору, адже колір віддзеркалює сприйняття автором світу і має важливе ідейне навантаження та потужний емоційний вплив на читача.

Ключові слова: барволексема, білий колір, кольороназва, чорний колір, світло, символічне значення, темнота.

Актуальність дослідження зумовлена посиленням інтересу вчених до ролі кольору у творах майстрів слова, адже в доборі кольорів, їхніх відтінків і різних значень відбивається своєрідність авторського бачення й розуміння світу. Безперечно, цікавим у цьому плані є дослідження кольору в романах Сергія Жадана.

Роман Сергія Жадана «Інтернат» все частіше привертає увагу мовознавців. Ми недавно дослідили роль літературно-художніх антропонімів у тексті. А роль барволексем тут очевидна. У творі яскраво простежується символіка кольору. Ми знаємо, що символічне використання кольору нерозривно пов'язане з сюжетом твору.

Аналіз досліджень проблеми. Лексика на позначення кольорів уже кілька десятиліть привертає увагу дослідників завдяки своєму семантичному багатству, активності використання, різноманітності джерел походження.

Колір віддзеркалює сприйняття автором світу і має важливе ідейне навантаження та потужний емоційний вплив на читача.

Вивчення кольористики в українському художньому мовленні особливо активізувалося в кінці ХХ століття. Так, О. Дзівак та А. Критенко ґрунтовно дослідили лексико-семантичну структуру назв кольорів. Висвітлювалися значення і функціонування кольоративів у художніх текстах (С. Я. Єрмоленко, Л. О. Супрун).

Проблема семантики кольоративів та їх естетичної значущості в художньому тексті постійно перебуває в полі зору науковців (І. Бабій, Г. Губарева, В. Дятчук, Т. Ковальова, Л. Пустовіт та ін.).

Дослідження колірної лексики в сучасному мовознавстві об'єднують у самостійну галузь – лінгвістику кольору, завдання якої – лінгвістичне осмислення мовної картини кольору не за фізичними ознаками, такими як тон, яскравість, насиченість, а на виявленні їх словесного багатства і розкритті їхньої внутрішньої форми, пізнанні різних семантичних перетворень і символізації, властивої для певного етносу.

Ми вже досліджували використання кольорів у романі Любка Дереша «Трохи п'їтьми, або на краю світу» [1] та частково у романі Андрія Кокотюхи «Червоний» [2].

Метою нашої статті є дослідження ролі кольору як складника поетичного стилю Сергія Жадана. Наше завдання – з'ясувати особливості та функційне навантаження барволексем у романі Сергія Жадана «Інтернат», визначити їх роль у тексті.

Об'єктом дослідження є роман «Інтернат» Сергія Жадана.

Предмет дослідження – лексеми на позначення кольору, вилучені шляхом суцільної вибірки з вищеназваного роману.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у роботі використано такі методи: описовий, метод компонентного аналізу, метод функційно-стилістичного аналізу.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше досліджується роль кольору в системі індивідуального стилю Сергія Жадана, установлюються особливості символічного використання кольору.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що отримані результати дозволяють визначити роль барволексем, виявити основні тенденції колірної картини світу творів Сергія Жадана.

Практичне застосування визначено тим, що мовний матеріал може бути використаний у викладанні розділів лексикології та стилістики.

Якщо у Любка Дереша чорний і білий кольори протиставляються, є антонімами, то у Сергія Жадана вони виступають у парі, доповнюють один одного. І біла, і чорна барва у романі «Інтернат» – барва смутку, війни, розрухи, страждань, болю, страху, безвиході.

Літературний критик Ганна Улюра зазначає, що важливими є «два основних символи роману: дорога і пси» [7]. Ми вважаємо, що варто додати також і колір. Колір відіграє важливу роль у побудові сюжету, відображає думки, почуття героїв, налаштовує на позитив чи негатив.

Сама обкладинка роману «Інтернат» чорного кольору, що переходить у сірий. На чорному фоні білими літерами виділяється прізвище та ім'я автора, а також червоним кольором виведено назву роману. Чорне асоціюється зі спаленими містами і селами, зі згарищем, а червоне – з полум'ям від згарищ, з пролітою кров'ю. Ці кольори – кольори війни.

У романі найчастіше фігурують саме чорний і білий кольори – ахроматичні, які відрізняються один від одного тільки світлістю. Сюди зараховують і всі проміжні між ними сірі кольори. Автор багато місця відводить на опис місцевості, неба, людей, а чорний колір супроводжує головного героя весь час. Ми знаємо, що події у романі відбуваються в січні. Але на сторінках роману буде більше чорного снігу, ніж білого. Напр.: «*Паша визирає у вікно, розглядає чорний сніг і чорне небо...*» [5, с. 13]; «*...серед чорних снігів, у чорноті, наповненій пташиним криком...*» [5, с. 226]. Іноді сніг набуває

темно-синього кольору: «Темно-синій сніг підтікає водою...» [5, с. 14]; «Сніг аж синій від вологи, з чорними підталинами на узвишшях...» [5, с. 258].

Жаданівська назва гнилий сніг характерна для опису темно-жовтого кольору: «...і сніг, сніг! – темно-жовтий, ніби гнилий, ніби помер кілька днів тому й тепер гниє на свіжому повітрі. У деяких місцях жовті плями розлізлися й стали зовсім брунатними... Біжить повз жовтий мертвий сніг і посічені дерева. ...І що далі біжить, то темнішим довкола стає сніг. Аж раптом його не стає зовсім – лише чорний вигорілий ґрунт між деревами. І дерева теж вигорілі. І все довкола просякнуте димом і вогнем» [5, с. 270–271]. Герої потрапляють на територію, де недавно відбувся бій. Від пролитої крові сніг став темно-жовтим. Це було страшне видовище, не випадково малий перелякано запитував: «Що зі снігом?» [5, с. 270]. Цікаво, що уві сні Паша бачить білий сніг, але це сніг холоду, сніг смерті: «Але нікого не бачить, лише білий сніг до самого обрію. ...знову ним бреде, замерзає в ньому, губиться, намагається втекти від смерті. Хоча як ти від неї втечеш – по такому снігу? Не втечеш, навіть не намагайся. Сніг робить безпорадним, беззахисним. Одного разу ти провалюєшся в нього, він пропікає тебе до кісток, потім уже ніколи не позбудешся цього дотику смерті...» [5, с. 285].

Білий колір усе збільшує і підкреслює, він стає маревом, затягує в лещата безвиході: «Довкола стільки білого, наче всі інші кольори зникли, залишився тільки білий. Він тягнеться, скільки сягає зір, безкінечна білизна, глибока й нерухома, аж до обрію. ...сліпуче біле марево довкола... Біла-біла поверхня життя. Білий-білий простір, у якому ніхто не допоможе» [5, с. 323].

Білий колір викликає страх, який важко подолати: «Лише біла моторош заливає краї, підступає під ноги. Ступиш туди – вийдеш з іншого боку життя» [5, с. 169]; «...безкінечний білий простір тягнеться кудись потойбіч життя. Таке враження, що ніколи не виберешся із цієї долини, із цієї пастки...» [5, с. 267].

У Любка Дереша білий колір – колір чистоти, радості, символ невинності, він асоціюється з денним світлом, Божим світлом, тобто виступає антиподом чорного [1, с. 74]. У Сергія Жадана білий колір має, як зазначає О. Потапенко, «протилежну символіку: він знак порожнечі, безтілесності, мовчання, смерті» [6].

Такий білий колір є небезпечним, він не пов'язаний із силами добра, він має таку ж символіку, як і чорний. «Чорний колір містить виразний оцінний момент – негативну оцінку чогось або когось. Широкий діапазон значень цього кольору мотивується тим, що його вважають початком кольороутворень. Чорний виступає переважно у значенні «поганий», «негативний», «ганебний» [4].

Чорний колір частіше виступає символом трагедії, смутку, печалі, смерті, нещастя. Темними кольорами змальоване довкілля: чорне від незібраного з минулого року соняшника поле, темна соняшникова пройма, темніють мокрою шерстю голі дерева, чорні лунки, чорна низька лісосмуга, чорний простріляний наскрізь ліс, темні будинки, чорне кам'яне річище траси, чорна ніч, чорні липи, чорна вода, чорні яблуні, чорна дорога, чорний незібраний город.

У Жадана часто чорний позначає не тільки колір природних явищ у темну пору чи важкість грозових хмар (чорні хмари), а й відтворює емоційне враження від споглядання природи, почуття людини, актуалізуючи переносне значення слова (чорне повітря, чорний дощ, чорний вугільний простір, чорні, як газетні заголовки, шовковиці, чорні душі).

Цікаво автор змальовує зимове небо війни, використовуючи ті ж самі темні кольори. Мокрі небеса, срібні і вологі супроводжують героя весь час. «За вікнами

розливається темне срібло січневого неба» [5, с. 76]. Іноді небо лякає «темними нитками диму», сутінками, що «наповнюють собою, наче фіолетовим барвником, простір». «Дощ із туманом наповнюють ґрунт водою, і небо від такої кількості вологи схоже на потопельника при березі – набрякле, із синім відливом на сірому тлі» [5, с. 81]. «Небо темніє, лісосмуга насувається чорною масою» [5, с. 171]. Темний колір містить у собі небезпеку. І навіть там, де небо у світлих кольорах, обов'язково будуть присутні темні предмети: «...на обрії, де світло небес відливає молоком і оловом, стоять труби комбінату – високі, холодні, мертві» [5, с. 51]. Світлим, навіть кольоровим, небо стає під час обстрілів у місті. Хоча тут присутні яскраві кольори, радісних емоцій опис не викликає: «Небо з темного стає рожевим, синьо підсвічується, глухо підхоплює кожен вибух. ...порожнє місто, кольорове небо, вогкий туман, з якого виростають чорні липи» [5, с. 103].

Туман у романі лякає героя невизначеністю, таємничістю, він також темний, страшний. («В парку туманом застелило все: відчуття, наче проходиш крізь стіну, залишаючи за собою світ живих...») [5, с. 141]).

Дещо світлішими тонами змальовую автор густий ранковий туман, що біло зависає за вікном, який «осів, ніби сніг із гір зійшов у долину». Цей густий туман оповиває все: «суцільне молочне тло, срібло-тьмяне, безкінечне. І десь там, у цьому суцільному молоці, весь час гримить і зблискує жовтими вогнями, тріщать виснажливі автоматні черги... З долини тягне димом, дим заплітається в туман, як темне пасмо в сивому волоссі померлого, й одразу ж повертається відчуття страху й небезпеки» [5, с. 133]. «Дощ припинився, туман осів у долину, мов перекип'ячене молоко» [5, с. 115]. Хоч туман і молочного кольору, але не радісного, бо асоціюється з потойбічним світом, він, як саваном, огорнув землю.

Дуже часто автор використовує іменники-синоніми темрява, пільма, чорнота. За тлумачним словником знаходимо такі дефініції до слова темрява: «1. Відсутність світла, освітлення; пільма, темнота. // Темне, неосвітлене або погано освітлене місце, неосвітлений простір. 2. перен. Щось незрозуміле, невідоме. 3. перен. Відсталість, некультурність, неписьменність» [3, с. 1440].

Паша боїться темряви («раптом на нього хтось вийде з вогкої темряви» [5, с. 43]), він «вслухається в темряву», іде в темряву «і рука провалюється в темряву, по зап'ястя, по лікоть, по плече, нізащо, говорить собі востаннє й провалюється в чорне» [5, с. 192], «робить обережний крок», він виходить із темряви, як із пекла. («Усі дивляться на Пашу, як на демона, що з'явився з темряви і порушив загальну тишу... Діти лякаються його великої темної постаті...») [5, с. 223]). Темрява може не тільки мовчати, але й говорити, не розуміти («У темряві хтось стоїть, проте хто там – не зрозуміти. Так, ніби це темрява до них і говорить» [5, с. 105]). Як у захисток, у темряву ховаються солдати. Темрява іноді набирає іншого кольору: вона стає маслянистою, синьою. Пор.: «Але запальничка заїдає, лише іскри летять у синю вечорову пільму» [5, с. 189]; «...Ось тут, у заплъованому сквері, серед чорних снігів, у чорноті, наповненій пташиним криком і сигналами локомотивів...» [5, с. 226]; «Місяць розмащується небом, рухається в бік ночі, залишає за собою пустку й чорноту» [5, с. 306]. Чорнота, як монстр, виходить із землі, яку розірвали снаряди: «...ґрунти розступились, випустили із себе всю цю чорноту, яка розповзається тепер січневим небом, забиває собою всі отвори й щілини» [5, с. 167]; «Стає зовсім тихо і просторо: все наповнене чорнотою, все нею залите» [5, с. 292].

Привертає увагу опис місяця. Він є якоюсь частинкою світла, що розвіює темряву, дає надію на вихід із ситуації. «Раптом у доколишній чорноті проступає

місяць – великий, яскраво-жовтий. ...і він вивалився просто на них, і все раптом стало прозоре й близьке. Ніби в дитячій спальні хтось вмикає світло, аби розігнати страхи й переконатись, що під ліжком немає жодних монстрів» [5, с. 293]; «...виокруглюється місяць, заливаючи золотом холодне залізо машин» [5, с. 298].

У творенні індивідуально-авторських кольористичних епітетів, які відображають настанову митця на увиразнення, посилення поетичної думки, можемо простежити прагнення С. Жадана до рельєфності кольористичного образу: «Туман зовсім розсмоктався, і над містом висить круглий, кольору підсохлого сиру місяць, підсвічений знизу червоним, мовби його вмочили в теплу кров. Небо порожнє-порожнє, жодної зірки, жодного руху, лише мертвотне відсвічування повні над цією долиною смерті» [5, с. 182]. Небесне світило і яскраво-жовте, і золоте, і кольору підсохлого сиру. Це все – відтінки жовтого кольору, кольору світла, чистоти і ясності. А червоний колір асоціюється з війною, кров'ю і вогнем.

У чорних кольорах зображено місто, вокзал, будівлі: «Паша озирається – хрущовка темніє віддалік, мов кит, що з розпачу викинувся на берег. Вікна чорні, як вугіллям вимащені, жодного руху, жодного голосу. Від цього ще страшніше» [5, с. 99]. З розбитих дверей домів «витікає темнота, ніби чорна вода» [5, с. 103]. «Паша дивиться на місто й зовсім його не бачить. Бачить лише чорну яму, над якою, наче повітряні змії, висять великі чорні дими з довгими хвостами. Так, мовби хтось викачує з міста душі. Й душі ці – чорні, гіркі, чіпляються за дерева, пускають коріння в підвали, ніяк їх не вирвеш» [5, с. 115]. Дим має і колір, і в'язкість: «...підіймається масний чорний дим, настільки масний і настільки чорний, ніби там трупи палять» [5, с. 73–74]. Палац культури «чорний, вигорілий із середини» [5, с. 183]. Під час подорожі Паша буде наштовхуватися на чорні отвори дверей, на чорний перон, на чорні мітки на стінах і парканах, на темні й неживі будинки. Навіть про свій дід Саша говорить, що він «схожий на половинку чорного хліба».

Як і докільця, у темних кольорах зображені люди. У бійців, що відступають, чорні від бруду обличчя, чорні подерті шапочки, чорні від мастила руки. Один із бійців нагадує шахтаря: «Чорне волосся, темні й від цього недовірливі очі, тил в'ївся в зморшки на обличчі» [5, с. 24]. Деякі бійці чорні від диму і алкоголю, у них чорні промерзлі пальці. Ворожі солдати теж брудні, у чорних наколінниках, недовірливі. «Брудна форма, перемащені димом обличчя, важкі накипи землі на взутті. І прапор над баштою – темний і замащений, мов бинт, який довго прикладали до відкритої рани» [5, с. 78]. Лікар у білому халаті теж брудний: «Черевики перемащені вуличним болотом, та й увесь він – перемащений: кров'ю, йодом, чорною землею» [5, с. 313].

Такими ж темними кольорами змальовані цивільні: дівчинка з чорним смоляним волоссям, дівчата-інтернатівці з чорними і глибокими тінями під очима, старий пасажир з чорними нігтями і чорними зубами, біженець темнолиций, жовтозубий. Автор виділяє чорним кольором також натовп, який може розправитись з людиною: «І натовп – чорний, мовчазний, слідкує за ними, напружено й недовірливо, так і дивись – кинуться, розірвуть на шматки» [5, с. 251].

У тексті роману дуже багато залишених собак. Вони теж чорні, «мокрі, сірі, із темними переляканими очима», «темні з жовтими підпалинами».

Важливою рисою письменника у використанні кольорів є контрастність, що особливо помітно.

Образотворчій меті у художньому мовленні підпорядковується вживання кольороназв як складових елементів семантико-асоціативних опозицій: білий – чорний. Поля, що тягнуться довкола, «білі від снігу, чорні від ґрунту на зламах», «в снігу

чорніють кинуті кимось речі», «засніжена долина, посеред якої чорно грузне зимовий ліс» [5, с. 266–267]. «Білі поля й чорна проталина траси» [5, с. 323]; «темні пси на білому тлі» [5, с. 324]; «Біжить і ловить боковим зором злагоджений злий рух чорних крапок на білому полотні...» [5, с. 324]. Одного із бійців Паша назвав пінгвіном через одяг. «Білий маскхалат, чорна пухка куртка. На пінгвіна схожий, думає Паша: чорний верх, білий низ» [5, с. 239].

Ми звернули увагу, що хроматичні кольоропозначення (ті кольори та їх відтінки, які ми розрізняємо в спектрі (червоний, жовтогарячий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий, коричневий), у тексті роману є. Такими кольорами автор змальовує транспорт, деякі предмети будівель, але вони з темним відтінком: «...з-за рогу на привокзальну вивалюється танк – брудний, зелений...» [5, с. 78]; «...пролітає болотного кольору маршрутка...» [5, с. 103]; «Потім до школи під'їжджає стара коричнева «таблетка», кольору розмоклого господарського мила...» [5, с. 24]; «Синій «жигуль», третя модель. Зогнили крила, заліплені пластиліном» [5, с. 291]; «ворота – сині, металеві» [5, с. 55]; «синя фарба віконних рам» [5, с. 251]; «фарбована в жовтий труба газогону» [5, с. 56]; «Вокзал фарбований у жовте, але під дощем фарба стала темною, важкою» [5, с. 60]; «Бачить прочинену в двір хвіртку, фарбовану в зелене» [5, с. 164]. Та здебільшого переважає чорний колір: чорна від сажі цистерна, опель, залитий багном, чорний метал, чорна від диму польова кухня, чорний куб торговельного центру, темні від бруду машини, бетонні блоки так само посічені й чорні від диму).

Червоний колір в «Інтернаті» Жадана не має сильного емоційного заряду радості, свята, урочистості, небуденності, незвичності, казковості. Тут червоний колір символізує небезпеку (варіант крові), це також колір пекла, вогню. Головному героєві довелося пройти не одне коло пекла. Червоний колір тут асоціюється з кров'ю, війною, ранами, смертю. «Мокра підлога вимащена глиною кольору крові» [5, с. 311]; «...білий лікарський халат залито кров'ю...» [5, с. 312]; «...помічає на лезі згустки рудої крові...» [5, с. 303]; «кривава каша посеред випаленої трави» [5, с. 165].

На основі встановленого асоціативного зв'язку з насильством червоний колір набуває значення «страшний», «напружений», «тривожний», «негативний», «демонічний». Ми звернули увагу, що червоним кольором позначені руки, очі людей і тварин: «Ганс бере й уважно водить червоними перемерзлими пальцями з чорною землею під нігтями вздовж рядків» [5, с. 37]; Ніна «...простягає руки, гріє червоні долоні» [5, с. 155]; «...і обличчя у них особливо темні, а рухи важкі й нервові, й очі в них червоні від злості та диму...» [5, с. 35]; «А за ним іде другий, зовсім молодий, сопливий якийсь, із червоними, злими й припухлими очима» [5, с. 65]; Альоша «втягає з кишень червоні долоні, дихає на них холодним повітрям, шморгає відмороженням носом, дивиться кривавими білками» [5, с. 83]; Паша дивиться червоними очима, в малого «очі теж червоні – від дощу й безсоння» [5, с. 282].

Символізм червоного кольору багатозначний, але у романі він символізує ворожнечу, помсту, війну, агресивність, боротьбу.

Жовтий колір, як і червоний, є багатозначним. Це не лише колір золота, сонця, але й колір тривоги, колір війни, смерті, хвороби, потойбічного світу. У С. Жадана він викликає негативні асоціації. Автор часто розповідає про те, як гримить і зблискує жовтими вогнями небо. Жовтий мертвий сніг, жовта мокра трава, жовте неприбране листя нагадують про щось віджиле, мертве. У одного з місцевих Паша помічає безумне жовте око, як у небіжчика. Погляд у нього прискіпливий, з жовтою ненавистю в очах.

Натрапили ми і на золотий колір, який автор використовує для змалювання інею («залишаючи по собі золоті вихори інею» [5, с. 225]).

Серед кольорового розмаїття важливе місце посідає епітет на позначення сірого, який має розгалужену систему семантичних варіантів. Поширене вживання цього кольору в значенні «безликий», «невиразний», «нічим не примітний» [4]. Напр.: «Довкола ший замотані сірі від цегляного пилу хустки» [5, с. 20]; «На пагорбах стоїть сіра важка будівля» [5, с. 125]; «В тумані можна розпізнати сірі покрівлі, темні комини» [5, с. 139]; «...і вони помічають біло-сірого кольору пасажирський автобус із висадженими вікнами...» [5, с. 58]; «видно терикони і сірі блоки будівель» [5, с. 267].

Сірим є не тільки предмети, але й люди, тварини: «За кермом сидить ігуана – сірий від безсоння, наляканий і злий. ...І поруч із ним, на сусідньому сидінні, сидить мужик в ондатровій шапці й сірому пальті – теж наляканий, теж сірий» [5, с. 245]; «За дверима стоїть Ніна, директорка, ...У в'язаних теплих гетрах, чорному светрі, сірій, теж в'язаній, жилетці. На сіру ворону схожа» [5, с. 117]; «Директорка осідає у свій чорний офіційний костюм, сіріє обличчям і від цього відразу стає старішою» [5, с. 23]; «Паша скошує погляд – так і є, пес. Як він тільки сюди прибився: мокрий, сірий, із темними переляканими очима» [5, с. 74].

Сірий – «неяскравий, тьмяний, безбарвний, однотонний... хмарний, похмурий» [3, с. 1324]. Герой виривається з білої пастки і потрапляє у сіру, а вона така ж страшна, як і попередня: «Враз стає сіро і похмуро. ...Озирається й бачить рівне сіре тло, що розгортається довкола, обступає його, не даючи жодного шансу на порятунку, і від цієї неохопної сірості стає йому так моторошно, що в нього звідкись з'являються нові сили...» [5, с. 289].

Сірий колір позначає одноманітність, порожнечу життя, духовну і моральну ницість. Персонажі невеселі, перелякані, тому їхній душевний стан автор відтворює через сіру кольороназву. Розпач від побаченого і пережитого, де нема порятунку нікому і ніде, спонукає змальовувати все у темних кольорах. «Чорне... поле, де-не-де сіре, аж до синього...» [5, с. 50]; «небо... із синім відливом на сірому тлі» [5, с. 81]; «І вже ціла їхня вервечка біжить підтюпцем, добігає до перших дерев, що під сірим січневим небом навіть тіней не відкидають» [5, с. 270].

Поруч із сірим виділяється срібний (срібло) – «кольором і блиском схожий на срібло», «блискучий від місячного сяйва», «про сірувато-білий колір, блиск чогонебудь» [3, с. 1380]. Автор пише: «За вікнами розливається темне срібло січневого неба» [5, с. 76], «...хоча потому небо зачинається, мов двері ліфта, і знову стає срібно й волого» [5, с. 59]. Туман створює «суцільне молочне тло, срібно-тьмяне, безкінечне» [5, с. 133]. Боєць змальований зі «срібним брудним волоссям» [5, с. 22].

Ми зафіксували також сивий – «який утратив своє забарвлення, став білим, сріблистим (про волосся)» [3, с. 1311]. Йдеться про бійця, якого Паша називає сивим через сивину, не знаючи його імені («Сивий повертається... Сивий підходить до дверей» [5, с. 80]).

Колір свинцевий – «темно-сірий, кольору свинцю; який здається значним вагою, важкий» [3, с. 1297], автор уживає на позначення неба: «Переможно скидає руки догори – до свинцевого неба, з якого починає сипатись сніг» [5, с. 289].

Як бачимо, у романі Сергій Жадан використовує темні барви. Частотність уживання темних кольорів несе семантичну домінанту безладу, смерті, розпачу, безвиході, смутку, ненависті. І все ж не можемо констатувати, що темнота перемагає, що і білий колір – колір порожнечі, смерті. Адже на останніх сторінках роману знаходимо відчутну перемогу білої барви, світла, що асоціюється з денним світлом, з

чарівною силою, виходом із п'їтьми: «...і лише біле світло випікає очі, і світла цього стільки, що крім нього, немає нічого, лише світло, лише воно й більш нічого. ...Світла стає все більше, воно заливає собою все довкола, його стає так багато, воно виповнює собою все. Так, ніби життя складається лише зі світла, так, ніби в цьому світлі зовсім немає місця для смерті» [5, с. 324–325].

Отже, використання кольору – одна з найбільш індивідуальних рис бачення світу письменником і втілення його в тексті, тому вивчення барволексем дає нам можливість глибше проникнути в художній світ автора. Отримані результати дозволяють визначити роль барволексем, виявити основні тенденції колірної картини світу творів Сергія Жадана.

У подальших розвідках планується дослідження літературно-художніх антропонімів з колірним компонентом.

Література

1. *Веґеш А.* Символічна функція кольору в романі Любка Дереша «Трохи п'їтьми, або на краю світу». *Освіта Закарпаття*. Науково-методичний журнал Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти. № 21. Ужгород, 2015. С. 72–77.

2. *Веґеш А.* Стилістична роль літературно-художніх антропонімів роману «Червоний» Андрія Кокотюхи. *Лінгвістичні дослідження* : Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків, 2018. Вип. 48. С. 231–237.

3. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

4. *Естетична функція кольору в романах Павла Загребельного*. URL : <http://www.ukrlit.vn.ua/article/716.html> (дата звернення: 07.03.2019).

5. *Жадан Сергій*. Інтернат [Текст] : роман. Чернівці : Меридіан Черновіц, 2017. 336 с.

6. *Потапенко О. І., Дмитренко М. К.* Словник символів. URL : <https://studfiles.net/preview/5252915/page:10/> (дата звернення: 05.02.2018).

7. *Улюра Ганна*. Сергій Жадан написав роман про АТО. URL : [https://ukr.lb.ua > culture > 2017/08/23/](https://ukr.lb.ua/culture/2017/08/23/) (дата звернення: 12.11.2018).

Referenses

1. Vehesh, A. (2015), *Symbolic function of color in the novel «A little bit of darkness, or on the edge of the world» by Lubko Deresh* [Symvolichna funktsiia koloru v romani Liubka Deresha «Trokhyy pitmy, abo na kraiu svitu»], Education of Transcarpathia. Scientific and Methodological Journal of the Transcarpathian Institute of Postgraduate Pedagogical Education. No. 21. Uzhgorod, pp. 72–77.

2. Vehesh, A. (2018), *Stylistic role of the proper names of the literary hero in the novel «The Red» by Andriy Kokotyukha* [Stylistychna rol literaturno-khudozhnikh antroponimiv romanu «Chervonyi» Andriia Kokotiukhy], Linguistic research: Collection of scientific works of the Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda. Kharkiv, No. 48. pp. 231–237.

3. *Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language (with attachments and additions)* /Compiler and editor in chief V. T. Busel (2005) [Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (z dod. i dopov.) / uklad. i holov. red. V. T. Busel], K.; Irpin: Perun, 1728 pp.

4. *Aesthetic function of color in the novels by Pavlo Zagrebelnyj [Estetychna funktsiia koloru v romanakh Pavla Zahrebelnoho]*. URL: <http://www.ukrlit.vn.ua/article/716.html> (date of reference: 07.03.2019).

5. Zhadan, Sergiy, (2017), *Boarding School [Internat]*. Text: novel. Chernivtsi: Meridian Chernovitz, 336 p.

6. Potapenko, O. I., Dmitrenko, M. K., *Dictionary of symbols [Slovnyk symboliv]*, URL: <https://studfiles.net/preview/5252915/page:10/> (date of reference: 05.02.2018).

7. Ulyura, Hanna, *Serhiy Zhadan wrote a novel about antiterrorist operation [Serhii Zhadan napysav roman pro ATO]*, URL: <https://ukr.lb.ua/culture/2017/08/23/> (date of reference: 12.11.2018).

А. И. Вегеш,

*Ужгородский национальный университет,
кафедра украинского языка*

РОЛЬ ЦВЕТА В РОМАНЕ СЕРГЕЯ ЖАДАНА «ИНТЕРНАТ»

Статья посвящена изучению роли цвета как составной поэтического стиля Сергея Жадана в романе «Интернат». Исследованы особенности и функциональное наполнение цветоназваний, которые переплетены с сюжетом произведения потому, что цвет отражает восприятие автором мира, имеет особенное идейное наполнение и сильное эмоциональное влияние на читателя.

Ключевые слова: белый цвет, свет, символическое значение, темнота, цветоназвание, черный цвет.

A. I. Vehesh,

*Uzhgorod National University,
Department of Ukrainian language*

ROLE OF COLOR IN THE NOVEL «BOARDING SCHOOL» BY SERHIY ZHADAN

The article is devoted to the study of the role of color as a component of the poetic style of Serhiy Zhadan. The peculiarities and functional loading of color-lexemes, which are inextricably linked with the plot of the work, are investigated, because the color reflects the author's perception of the world and has an important ideological load and a powerful emotional influence on the reader. The lexicon on the marking of colors attracts attention due to its semantic richness, the activity of use, the diversity of sources of origin.

The object of the research is the novel «The Boarding School» by Serhiy Zhadan.

The subject of the research – lexemes on the designation of color, removed by a continuous sampling from the aforementioned novel.

The following methods are used to solve the tasks of the research: descriptive, method of component analysis, method of functional-stylistic analysis.

We investigated the role played by color in the system of individual style of Serhiy Zhadan, and also established the peculiarities of the symbolic use of color. In the novel most often appear black and white colors – achromatic, which differ from each other only in brightness. Here also can be counted all the intermediate between them colors of gray. The author places a lot of space on the description of the terrain, the sky, people, and the black

color accompanies the protagonist all the time. It is proved that the black and white colors in the novel by Serhiy Zhadan appear in pairs, complement each other. Both the white and the black colors in the novel «The Boarding School» are the colors of sorrow, war, devastation, suffering, pain, fear, hopelessness.

An important feature of the writer in the use of colors is the contrast, which is especially noticeable. The purpose of the creating of images in artistic speech influences the use of color-names as components of semantic-associative oppositions: *white – black*.

The red color in the «Boarding School» by Zhadan does not have a strong emotional charge of joy, holiday, celebration, irreducibility, strangeness, fabulousness. Here the red color symbolizes danger (variant of blood), it is also the color of hell, fire. The protagonist had to pass many circles of hell.

The obtained results allow to determine the role of color-lexemes, to reveal the main tendencies of the color picture of the world of works by Serhiy Zhadan. Language material can be used in teaching sections of lexicology and stylistics.

Key words: color-lexeme, white color, color-name, light, symbolic meaning, darkness, black color.